THE UNITED REPUBLIC OF TANZANIA
NATIONAL EXAMINATIONS COUNCIL
CERTIFICATE OF SECONDARY EDUCATION EXAMINATION

021 **KISWAHILI**

(Kwa Watahiniwa walioko Shuleni tu)

MUDA: Saa 3 ***Alhamisi, 8 Oktoba 2009 asubuhi***

Maelekezo

1. Karatasi hii ina sehemu A, B, C, D na E

2. Jibu maswali **yote** katika sehemu A, B na D, swali **moja (1)** kutoka sehemu C na maswali **matatu (3)** kutoka sehemu E. Swali la **15** ni la lazima.

3. Zingatia maagizo ya **kila sehemu** na ya **kila swali**.

4. Simu za mkononi **haziruhusiwi** katika chumba cha mtihani.

5. Andika **Namba yako ya Mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha kujibia.

SEHEMU A (Alama 10)

UFAHAMU

Jibu maswali **yote** katika sehemu hii.

1. Soma kwa makini kifungu cha habari kifuatacho kisha jibu maswali yatakayofuata:

Kwa neno zima uzalendo ni mapenzi ya nchi. Mapenzi haya hayafanyiki kwa njia za kubuniwa na watu lakini yamekwishatangulia kuwa katika mioyo yetu. Uzalendo ni tabia ya maumbile, nasi tunayo toka wakati wa kuzaliwa. Tunafikiri habari za nchi yetu kama tufikiriavyo habari za baba na mama zetu; kwa hivi kila mtu anajali sana mahali alipozaliwa.

Baadhi ya watu hawakubali nao wako tayari siku zote kupinga pishi ya hoja zako kwa ukufi wa hoja zao. Wao hufikiri kwamba uzalendo ni maono ya ushupavu na dalili ya uchache wa ustaarabu wa moyo. Kwao uzalendo ni imani ya kishenzi, kwa sababu hutenga kando nchi nyingine.

Wanadai kwamba mtu ni lazima apende ulimwengu mzima na watu wa ulimwengu hufanya kila mtu kuwa raia wa dunia si wa mahali pake padogo pajulikanapo kama nchi yake. Lazima niseme kweli kwamba wazo la udugu wa ulimwengu ni bora kwa makisio lakini kwa matumizi haliwezekani. Bora katika watu ni yule apendaye nchi yake kwanza. Kuna mashaka makubwa kama mtu anaweza kuamini katika mapenzi ya udugu wa ulimwengu bila kupenda nchi yake ikiwa hivyo, uzalendo huthibitisha ubora wa kupenda sehemu ya ulimwengu ambayo ndani yake tumezaliwa.

Mapenzi ya mtu kwa nchi yake hayaoneshi chuki ya nchi nyingine za ulimwengu. Uzalendo wa uwongo ndiyo utufanyao kuchukia nchi nyingine. Aidha, lazima tupende nchi zetu kwa sababu ya nchi zenyewe. Pasiwe na kusudi baya au la choyo nyuma yake. Kuna uzalendo wa uwongo vilevile ambao ni hila tufanyayo kwa makusudi yetu wenyewe ya choyo kwa sababu ya nia mbaya za kujitajirisha. Uzalendo wa kweli hutokana na mapenzi yasiyo na choyo ya nchi zetu na heshima yetu ya historia na malezi. Uzalendo usitufanye kujiona kwamba sisi ni watu azizi ulimwenguni na makabila mengine yote si kitu.

Mapenzi ya nchi zetu huonekana kama maono bora lakini hayana maana kama hayachukuani na matendo. Uzalendo wa matendo tu ndio wenye thamani nchini iwapo katika hatari ya shambulio la adui. Mapenzi ya mtu kwa nchi yasiyo ya matendo yanaweza kuwa mema katika nyakati za amani, lakini katika nyakati za vita uzalendo huthibitisha unyofu wake katika kitali. Uzalendo hutaka sadaka za maisha, jamaa, mali na kila kitu cha mtu. Watu wanaotoa sadaka za maisha yao kwa sababu ya nchi zao ni mashahidi.

Maswali

(a) Mwandishi ana misimamo gani kuhusu uzalendo?
(b) Mwandishi anatoa angalizo gani kuhusu uzalendo?
(c) “Kupinga pishi ya hoja zako kwa ukufu wa hoja zao.” Usemi huu una maana gani kulingana na habari uliyoisoma?
(d) Andika kichwa cha habari kinachofaa kwa kifungu cha habari ulichosoma.

2. Andika muhtasari wa aya mbili (2) za mwisho za habari uliyoisoma kwa maneno yasiyozidi sitini (60).

SEHEMU B (Alama 25)

SARUFI NA UTUMIZI WA LUGHA

Jibu maswali **yote** katika sehemu hii.

3. Vitenzi vya Kiswahili vina tabia zake. Kwa kutumia mifano ya sentensi tano (5) onesha tabia tano (5) tofauti za vitenzi.

4. Kuna tofauti gani kati ya mofimu huru na mofimu tegemezi? Eleza kwa kutumia sentensi nne (4), mbili (2) kwa kila mofimu.

5. (a) Eleza maana ya vidahizo vifuatavyo:
   (i) Kinyenyezi
   (ii) Matandu
   (iii) Matlaba
   (iv) Sandali
   (v) Uzimbezimbe

   (b) Tunga sentensi moja (1) kwa kila kidahizo.

6. Vitenzi vishirikishi hukamilisha ujumbe katika sentensi. Kwa kutumia mifano mitano (5) thibitisha ukweli huo.

7. Fafanua dhana ya kiunganishi huru. Kwa kutumia mifano dhihirisha tofauti kati ya kiunganishi huru na aina nyingine ya kiunganishi.

SEHEMU C (Alama 10)

UANDISHI

Jibu swali **moja (1)** kutoka sehemu hii.

8. Andika insha yenye maneno 250 kuhusu moja ya mada zifuatzo:
   (a) Aisifuye mvua imemnyeshea.
   (b) Elimu ya msingi ina umuhimu wake katika jamii.
   (c) Maradhi yanavyorudisha nyuma maendeleo ya familia hatimaye Taifa.
   (d) Kuelimika kwa msichana ni kuelimika kwa jamii.
   (e) Wanyama pori.

9. Katika kuadhimisha siku ya kuzaliwa kwako, unahitaji marafiki kwa ajili ya kusherehekea siku hiyo. Andaa kadi ya mwaliko ili kuwapa taarifa rafiki zako.

SEHEMU D (Alama 10)

MAENDELEO YA KISWAHILI

Jibu swali la **kumi (10)**

10. Baada ya Kiswahili kuteuliwa kuwa lugha ya taifa vyombo mbalimbali viliundwa kwa lengo la kukuza na kueneza Kiswahili. Fafanua kuhusu uundwaji wa asasi tano (5) zilizoanzishwa kwa minajili hiyo.

SEHEMU E (Alama 45)

FASIHI KWA UJUMLA

Jibu maswali **matatu (3)** kutoka katika sehemu hii. Swali la **15** ni la lazima.

11. Andika methali tatu (3) zinazofanana na methali isemayo "Kata pua uunge **wajihi**" kisha ueleze maana na umuhimu wa methali hii katika jamii.

12. Linganisha na linganua miundo iliyotumiwa na waandishi wa diwani mbili (2) ulizosoma kati ya hizo zilizoorodheshwa.

13. Lugha anayoitumia mwandishi katika kazi yake ya fasihi ndiyo inayosaidia katika kufikisha wazo lake kwa hadhira. Kwa kutumia riwaya teule mbili (2) ulizosoma, jadili jinsi wasanii wa riwaya hizo walivyotumia kipengee cha tamathali za semi.

14. Jadili kufaulu na kutofaulu kimaudhui kwa waandishi wawili (2) wa tamthiliya teule ulizosoma.

15. Umeteuliwa kushiriki katika shindano la uandishi wa ngonjera la Afrika ya Mashariki. Tunga ngonjera yenye beti nne (4) kuhusu maandalizi ya uchaguzi wa mwaka 2010.

ORODHA YA VITABU

Ushairi

Wasakatonge	- M.S. Khatibu (DUP)
Malenga Wapya	- TAKILUKI (DUP)
Mashairi ya Chekacheka	- T.A. Mvungi (EP & DLTD)

Riwaya

Takadini	- Ben Hanson (MBS)
Watoto wa Mama N'tilie	- E. Mbogo (H.P)
Joka la Mdimu	- A.J. Safari (H.P)

Tamthiliya

Orodha	- Steve Raynolds (MA)
Ngoswe Penzi Kitovu cha Uzembe	- E. Semzaba (ESC)
Kilio Chetu	- Medical Aid Foundation (TPH)